

- 'હું સમજું' વિભાગમાં બાળકની અર્થગ્રહણની ક્ષમતામાં વધારો થાય એ પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ આપવામાં આવી છે. આ માટે કવિતા, વિવિધ પ્રસંગો, ઘટનાઓ, વાર્તાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

શિક્ષકોએ વિદ્યાર્થીના માત્ર માર્ગદર્શકની ભૂમિકા નિભાવવાની છે. બાળક જાતે જ અર્થ સમજી જવાબો લખે તેવી પરિસ્થિતિનું નિર્માણ કરવું. બાળકને શાળા સમય દરમિયાન માર્ગદર્શન આપવું, જરૂર જણાય તો વાલી સાથે પણ સંવાદ કરવો.

પ્રશ્ન-1 કાવ્ય વાંચીને પ્રશ્નોના જવાબ આપો.

મારે માનવ-દીપક થાવું,

રે મારે માનવ-દીપક થાવું

જીવન-જ્યોત સદાય જલાવી, કોક ખૂણો અજવાળું,

જગનો કોક ખૂણો અજવાળું.

અંધજનોને રાહ બતાવી - અથડાતાં અટકાવું.

મારે માનવદીપક થાવું,

વેર, ઝેર, હિંસા, અસૂયાનું વધતું જ્યાં અંધારું,

જગતમાં વધતું જ્યાં અંધારું;

સત્ય, અહિંસા, શીલ, ત્યાગનું, કરીશ હું અજવાળું,

રે મારે માનવ-દીપક થાવું,

ટમટમતો રહું દીપક વાંછા, નહીં સૂરજશું થાવું.

જગતમાં નહીં સૂરજશું થાવું;

મૂક જલી રહી ગર્વહીન હું, મારું કામ બજાવું,

રે મારે માનવ-દીપક થાવું.

(1) આ કાવ્યમાં કવિ શું થવાની વાત કરે છે ?

જ.

(2) કવિ કોને રાહ બતાવવાનું કહે છે ?

જ.

(3) કવિ કેવા અજવાળાની વાત કરે છે ?

જ. _____

(4) આપેલા શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ કાવ્યમાંથી શોધીને લખો.

● અમૃત - _____

● અહિંસા - _____

● બોલકું - _____

● અજવાળું - _____

● મરણ - _____

પ્રશ્ન-2 નીચે આપેલા શબ્દો પરથી વાક્યો બનાવો.

● સત્ય : _____

● મુશ્કેલ : _____

● પારસમણિ : _____

● પુસ્તકાલય : _____

● મુશળધાર : _____

● પર્વત : _____

● મંજૂરી : _____

● મહેનત : _____

પ્રશ્ન-3 ફકરો વાંચીને પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

એક સ્ત્રી હતી. એનું નામ કિસા હતું. એને એક પુત્ર હતો. પુત્રને તે જીવની જેમ સાચવતી હતી. પુત્ર ધીમે - ધીમે મોટો થવા લાગ્યો. કિસા પુત્રને મોટો થતો જોઈ રાજ - રાજ થતી અને તેના ઉજ્જવળ ભવિષ્યનાં સ્વપ્નો જોવામાં ખોવાઈ જતી. એકવાર અચાનક કિસાનો પુત્ર માંદો પડ્યો અનેક વૈદ પાસે જવા છતાં કોઈ એના પુત્રને બચાવી શક્યું નહિ.

(1) 'ડોક્ટર' માટે આ ફકરામાં કયો શબ્દ વપરાયો છે ?

જ. _____

(2) લિંગ-પરિવર્તન કરી વાક્ય ફરીથી લખો : કિસાનો પુત્ર મોટો થતો જતો હતો.

જ.

(3) કોણ બીમાર પડ્યું હતું ?

જ.

(4) આ ફકરામાં વપરાયેલા ‘ધીમે-ધીમે’ અને ‘રાજી-રાજી’ જેવા અન્ય બીજા બે શબ્દો લખો.

જ.

(5) ‘જીવની જેમ સાચવવું’ એટલે શું ?

જ.

પ્રશ્ન-4 વાર્તા વાંચીને જવાબ લખો.

એક કૂતરો હતો. એક દિવસ તે એક ગાડા તળે ચાલ્યો આવતો હતો. ચાલતાં ચાલતાં તેને એવો ભ્રમ પેદા થયો કે આ આખા ગાડાનો ભાર મારા પર આવી ગયો છે. આથી ગાડું ધીમું ચાલે તો પોતે ધીમો ચાલે; જો તે ઉતાવળું ચાલે કે અટકે તો તે પણ ઉતાવળો ચાલે કે અટકે. તેને તો એમ જ થઈ ગયું હતું કે મારા વિના આ ગાડું ચાલશે જ નહિ ! એ બિચારો કૂતરો ક્યાંક ગાડાના પૈડા નીચે આવી જશે, તો ક્યારાઈ જશે એમ ધારી તે ગાડું હાંકનારે તેને ગાડા તળેથી હાંકી મૂક્યો.

કૂતરો- ભાઈ, તું મને હાંકી મૂકે છે, પણ પછી તારું ગાડું કોણ ખેંચી જશે ?

ગાડું હાંકનારો - શું ! તું ગાડું ખેંચે છે કે ? મારું ગાડું તો મારા બળદ ખેંચી જાય છે; તેમાં તારે શું ? નીકળી જા બહાર, નહિતર ક્યાંક ચગદાઈ મરીશ. કામ બીજા કરે, છતાં બધું કામ હું પોતે કરું છું અને મારા વિના તે કામ અટકી પડશે એમ માની લેવું એ પણ એક નવાઈની વાત જ છે !

(1) હાંકનાર, બનાવનાર જેવા - નાર લગાવીને અન્ય શબ્દો બનાવો.

જ.

(2) ખેતીમાં વપરાતાં જુદાં-જુદાં સાધનોનાં નામ લખો.

જ.

(3) કૂતરાને મનમાં શાનો ભ્રમ હતો ?

જ.

(4) ગાડું હાંકનારે કૂતરાને ગાડા નીચેથી કેમ હાંકી કાઢ્યો ?

જ.

(5) કૂતરાએ ગાડાવાળાને શું જવાબ આપ્યો ?

જ.

પ્રશ્ન-5 આપેલા ત્રણ શબ્દોનો ઉપયોગ કરી એક વાક્ય બનાવો.

(1) જંગલ, વાઘ, ત્રાડ

જ.

(2) શાળા, વિદ્યાર્થી, વેકેશન

જ.

(3) ખેતર, વરસાદ, ખેતી

જ.

(4) મેળો, ચકડોળ, દુકાન

જ.

(5) બસસ્ટેશન, મુસાફર, સામાન

જ.

પ્રશ્ન-6 નીચેની ખાલી જગ્યામાં નો, ની, નું, ના, ને માં મૂકી ફકરો પૂર્ણ કરો.

સ્વામી વિવેકાનંદ _____ જન્મ કલકતા _____ થયો હતો. તેમનાં માતા
_____ નામ ભુવનેશ્વરી દેવી હતું. તેમના પિતા _____ નામ વિશ્વનાથ દત્ત હતું.
બાળપણ _____ સ્વામી વિવેકાનંદ નરેન્દ્ર તરીકે જાણીતા હતા. સ્વામી વિવેકાનંદે રામકૃષ્ણ મિશન
_____ સ્થાપના કરી હતી.

પ્રશ્ન-7 નીચેના શબ્દ ચોરસમાંથી ઉદાહરણ પ્રમાણે શબ્દો શોધીને લખો.

ગિ	ના	મો	ગાં	ર
ર	લી	ધી	જ	ત
ના	જી	લી	લે	ગુ
ર	મ	ફ	બી	જ
ડો	વિ	ગં	ગા	રા
રા	મુ	ભા	ર	ત

- નદી - ગંગા
- પર્વત - _____
- વૃક્ષ - _____
- વાનગી - _____
- મહાપુરુષ - _____
- આપણું રાજ્ય - _____
- આપણો દેશ - _____

પ્રશ્ન-8 આપેલ બોક્સમાં અક્ષરલેખન કરી રંગ પૂરો.

એક ભારત

શ્રેષ્ઠ ભારત

ગણિત

2

પૂર્ણ સંખ્યાઓ

- વિદ્યાર્થીઓને પૂર્ણ સંખ્યાઓ શીખવવા સંખ્યાજ્ઞાન અને ચાર ગાણિતીક ક્રિયાઓની સમજ જરૂરી છે. જેનો આગળ પ્રકારણ નં. ૧ સંખ્યા પરિચયમાં સમાવેશ થયેલ છે.

3

અવયવ અને અવયવી

- વિદ્યાર્થીઓને સંખ્યા સાથે રમત શીખવવા અવયવ અને અવયવીની સમજ જરૂરી છે. સામાન્ય શોધવામાં તેમજ અન્ય જગ્યાએ યોગ્ય માર્ગદર્શન પૂરું પાડવું.

- અવયવ અને અવયવી
- અહીં વિદ્યાર્થીને 1 થી 20 સુધીના ઘડિયાનું પુનરાવર્તન કરાવવું.
- વિદ્યાર્થી અગાઉ ધોરણમાં અવયવ-અવયવીને પ્રાથમિક સમજ મેળવે છે. જેમ કે ધોરણ 5માં ‘હું તારો અવયવ અને તું મારો અવયવી’ આથી આ બાબતથી વિદ્યાર્થીને અવગત કરાવવા. અવયવ પાડવાની વિવિધ રીતો જે અગાઉના ધોરણમાં શીખી ગયેલ છે. તે જરૂર પડે તો વિદ્યાર્થીને યાદ કરાવવી.
- અવયવ-અવયવીનો ઉપયોગ ધોરણ 6માં સંખ્યા સાથે રમત, અપૂર્ણાંક સંખ્યાઓ, બીજ ગણિત, ગુણોત્તર અને પ્રમાણ વિવિધ જગ્યાએ અને આગળના ધોરણમાં થતો હોઈ પુનરાવર્તન થાય તે જરૂરી છે. આથી આ માટે જરૂર પડે ત્યાં માર્ગદર્શન આપવું.

- અવયવ

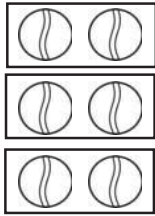
પ્રશ્ન-1 ઉદાહરણ મુજબ અવયવ શોધો.

ઉદાહરણ : રમેશ પાસે 6 લખોટીઓ છે. તે લખોટીઓના એવા જૂથ પાડે છે જેથી દરેક જૂથમાં સરખી લખોટી આવે અને એક પણ લખોટી વધે નહિ.

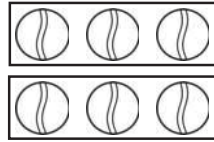
1-1નું જૂથ

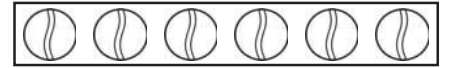
2-2નું જૂથ

3-3નું જૂથ

6-6નું જૂથ

અહીં 6 લખોટીનાં એક, બે, ત્રણ અને છની સંખ્યા મુજબ જૂથ પાડતાં એક પણ લખોટી વધતી નથી. આથી 1, 2, 3 અને 6 ને 6 ના અવયવ કહે છે.

ઉપરાંત 1, 2, 3 અને 6 વડે 6 ને ભાગતા શેષ વધતી નથી. આથી તેમને 6ના અવયવ કહે છે.

→ 10, 12 અને 18 ના અવયવો તમારી નોટબુકમાં જૂથ પાડીને શોધો અને અહીં લખો.

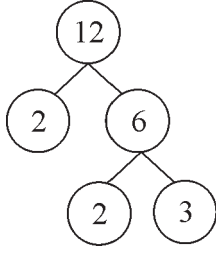
- (1) 10 ના અવયવ .....
- (2) 12 ના અવયવ .....
- (3) 18 ના અવયવ .....

પ્રશ્ન-2 નીચેની સંખ્યાઓના અવયવ શોધી તેમના સામાન્ય અવયવ લખો.

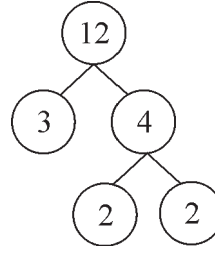
	સંખ્યાઓ	અવયવ	સામાન્ય અવયવ
1	4	1, 2, 4	1, 2
	10	1, 2, 5, 10	
2	10		
	15		
3	18		
	20		
4	6		
	10		
5	24		
	60		
6	25		
	80		
7	16		
	50		
8	60		
	100		
9	30		
	72		
10	30		
	90		

પ્રશ્ન-3 ઉદાહરણ મુજબ અવયવવૃક્ષની રીતથી અવયવ પાડો.

ઉદાહરણ.

અથવા

$$12 = 2 \times 2 \times 3$$

(1) 30

(2) 75

(3) 80

(4) 100

(5) 64

(6) 72

(7) 90

(8) 85

(9) 35

(10) 60

• અવયવી

પ્રશ્ન-4 સૂચના મુજબ કરો.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	80
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

→ 3 વડે નિ:શેષ ભાગી શકાય તેવી સંખ્યાના ખાનામાં $\square$ ની નિશાની કરો.

→ 4 વડે નિ:શેષ ભાગી શકાય તેવી સંખ્યાના ખાનામાં $\bigcirc$ ની નિશાની કરો.

→ 5 વડે નિ:શેષ ભાગી શકાય તેવી સંખ્યાના ખાનામાં $\triangle$ ની નિશાની કરો.

→ 3 વડે નિ:શેષ ભાગી શકાય તેવી સંખ્યાઓ : _____
તેમને 3 ના અવયવી કહે છે.

→ 4 વડે નિ:શેષ ભાગી શકાય તેવી સંખ્યાઓ : _____
તેમને 4 ના અવયવી કહે છે.

→ 5 ના અવયવી _____

→ 3, 4 અને 5 ના સામાન્ય અવયવી _____

પ્રશ્ન-5 નીચે આપેલી સંખ્યાઓના પ્રથમ ત્રણ સામાન્ય અવયવી શોધો.

(1) 3 અને 5

3 ના અવયવી : _____

5 ના અવયવી : _____

સામાન્ય અવયવી : _____

પ્રથમ ત્રણ સામાન્ય અવયવી : _____

(2) 5 અને 7

5 ના અવયવી : _____

7 ના અવયવી : _____

સામાન્ય અવયવી : _____

પ્રથમ ત્રણ સામાન્ય અવયવી : _____

(3) 4 અને 8

4 ના અવયવી : _____

8 ના અવયવી : _____

સામાન્ય અવયવી : _____

પ્રથમ ત્રણ સામાન્ય અવયવી : _____

(4) 10 અને 15

10 ના અવયવી : _____

15 ના અવયવી : _____

સામાન્ય અવયવી : _____

પ્રથમ ત્રણ સામાન્ય અવયવી : _____

(5) 10, 20 અને 30

10 ના અવયવી : _____

20 ના અવયવી : _____

30 ના અવયવી : _____

સામાન્ય અવયવી : _____

પ્રથમ ત્રણ સામાન્ય અવયવી : _____

(6) 20, 40 અને 60

20 ના અવયવી : _____

40 ના અવયવી : _____

60 ના અવયવી : _____

સામાન્ય અવયવી : _____

પ્રથમ ત્રણ સામાન્ય અવયવી : _____

જવાબો

- પ્રશ્ન-3 (1) $2 \times 3 \times 5$ (2) $5 \times 5 \times 3$
(3) $2 \times 2 \times 2 \times 2 \times 5$ (4) $2 \times 2 \times 5 \times 5$
(5) $2 \times 2 \times 2 \times 2 \times 2 \times 2$ (6) $2 \times 2 \times 2 \times 3 \times 3$
(7) $2 \times 3 \times 3 \times 5$ (8) 5×17
(9) 7×5 (10) $2 \times 2 \times 3 \times 5$
- પ્રશ્ન-4 (1) 15, 30, 45 (2) 35, 70, 105
(3) 8, 16, 24 (4) 30, 60, 90
(5) 60, 120, 180 (6) 120, 240, 360
-

રફ કાર્ય

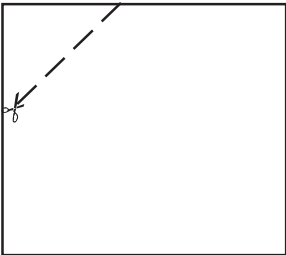
- વિદ્યાર્થીઓને ભૂમિતિના પાયાના ખ્યાલો શીખવવા ભૂમિતિના વિવિધ ઘટકો શીખવવા યોગ્ય માર્ગદર્શન પૂરું પાડવું.

- ભૂમિતિ
- ભૂમિતિમાં વપરાતા ગાણિતિક શબ્દોમાં ગુરુકોણ, લઘુકોણ વિશેની માહિતી વિદ્યાર્થીને ખ્યાલ નથી. આથી અહીં પણ અગાઉના ધોરણમાં વપરાતા શબ્દો કાટખૂણાથી મોટો ખૂણો અને કાટખૂણાથી નાનો ખૂણો જેવા શબ્દો વાપરી બાળક મુંઝવણ ન અનુભવે તે બાબતનો ખ્યાલ રાખવામાં આવ્યો છે.
- વિદ્યાર્થીને ભૂમિતિમાં રસ પડે તથા જૂની બાબતોનું યોગ્ય રીતે પુનરાવર્તન થાય તે માટે રંગોલી બનાવી મનપસંદ ચિત્રો દોરી રંગ પૂરવાની પ્રવૃત્તિ આપવામાં આવી છે.

પ્રશ્ન-1 માપપટ્ટીની મદદથી તમને ગમતી કોઈપણ બે બંધ આકૃતિઓ દોરો.

--	--

પ્રશ્ન-2 એક લંબચોરસ કાગળ લો. આ કાગળને આકૃતિમાં દર્શાવ્યા મુજબ કાપો. કાગળના બે ટુકડામાંથી મોટા ટુકડામાં બનતા ખૂણાઓ જુઓ અને તમારા અવલોકનના આધારે ખૂણાઓ વિશે નોંધો.

કાટખૂણાની સંખ્યા _____

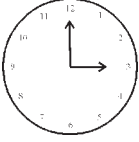
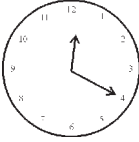
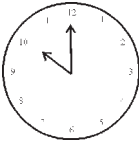
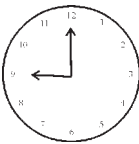
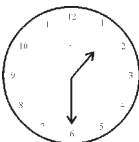
કાટખૂણાથી મોટા ખૂણાની સંખ્યા _____

કાટખૂણાથી નાના ખૂણાની સંખ્યા _____

પ્રશ્ન-3 આપેલ જગ્યામાં દિવાસળીની મદદથી તમારું નામ અંગ્રેજીમાં લખો અને બનતા ખૂણાઓ દર્શાવો. કુલ કેટલા ખૂણાઓ બને તે લખો. કુલ ખૂણાઓની સંખ્યા = _____

--

પ્રશ્ન-4 ઘડિયાળના કાંટાના આધારે આપેલા સમયની નોંધ કરી બનતા ખૂણાના પ્રકારમાં ✓ નિશાની કરો.

કાંટાની સ્થિતિ	સમય	બનતા ખૂણાનો પ્રકાર		
		કાટખૂણો	કાટખૂણાથી મોટો ખૂણો	કાટખૂણાથી નાનો ખૂણો
				
				
				
				
				

પ્રશ્ન-5 પરિકરની મદદથી 3 સેમી ત્રિજ્યાવાળું વર્તુળ દોરો અને તેનું કેન્દ્ર તથા કોઈ એક ત્રિજ્યા દર્શાવો.

પ્રશ્ન-6 આપેલ જગ્યામાં પરિકરની મદદથી રંગોળી દોરો અને તેમાં મનપસંદ રંગ પૂરો.

પ્રશ્ન-7 વર્તુળ, ચોરસ, લંબચોરસ, ત્રિકોણ વગેરે જેવા ભૌમિતિક આકારોનો ઉપયોગ કરીને તમારું મનપસંદ ચિત્ર દોરો અને રંગ પૂરો.

ઘરે બનાવો : કાગળમાંથી તમને ગમતી ચકરડી બનાવો.

English

4. 'A' to 'Z'

- નીચે આપેલ શબ્દોને Alphabetical Order પ્રમાણે ગોઠવી ફરીથી લખો.

(1) Nest, Run, Son, Walk, Peon

---

(2) Teacher, Circle, Work, Ball, Parrot

---

(3) Triangle, Shop, Ground, Doctor, Elephant

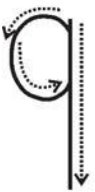
---

(4) Parents, Woman, Duster, Pupil, Orange

---

(5) Police, Student, House, Bicycle, Umbrella

---

q				
